

4. OBYVATELSTVO

Údaje o počtu a složení obyvatelstva se získávají ze sčítání lidu (zhruba v desetiletých intervalech) a z navazujících údajů o pohybu obyvatelstva a jejich bilancí. Tyto údaje vyplývají ze zpracování statistických hlášení o sňatcích, rozvodech, narozeních a úmrtích, poskytovaných matrikami a okresními soudy. Rozdíly ve středním stavu obyvatelstva mezi roky 1980–1981, 1990–1991 a 2000–2001 vyplývají z rozdílu mezi sčítáními lidu a běžnými bilancemi. Údaje o potratech poskytuje ČSÚ Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR (ÚZIS ČR). Zdrojem dat o stěhování je Informační systém evidence obyvatel Ministerstva vnitra ČR.

Poznámky k tabulkám

Veškeré údaje se týkají všech obyvatel, kteří mají v České republice trvalé bydliště, a to bez ohledu na státní občanství. V návaznosti na Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001 údaje zahrnují také cizince s vízy nad 90 dnů a cizince s přiznaným azylem a od 1. 5. 2004 se údaje týkají i občanů zemí EU s přechodným pobytem na území ČR a občanů třetích zemí s dlouhodobým pobytem. Údaje zohledňují rovněž události (sňatky, narození a úmrtí) občanů s trvalým pobytem na území České republiky, které nastaly v cizině.

Tab. 4-1. Pohyb obyvatelstva

Střední stav obyvatel je definován jako stav k 1. 7. daného roku.

Přirozený přírůstek/úbytek je rozdíl mezi počtem živě narozených dětí a celkovým počtem zemřelých osob.

Novorozenecká úmrtnost je počet dětí zemřelých před dosažením věku 28 dnů na 1 000 živě narozených dětí.

Kojenecká úmrtnost je počet dětí zemřelých před dosažením věku 1 roku na 1 000 živě narozených dětí.

Mrtvorozenost je počet mrtvě narozených dětí na 1 000 všech narozených.

Tab. 4-10. a 4-12. Narození

Narozením živého dítěte se rozumí jeho úplné vypuzení nebo vynětí z těla matčina, jestliže dítě projevuje alespoň jednu ze známek života a má porodní hmotnost:

a) 500 g a vyšší nebo

b) nižší než 500 g, přežije-li 24 hodin po porodu.

Známkami života se rozumějí dech nebo akce srdeční nebo pulsace pupečníku nebo aktivní pohyb svalstva, i když pupečník nebyl přerušen nebo placenta nebyla porozena.

Narozením mrtvého dítěte se rozumí úplné vypuzení nebo vynětí z těla matčina, jestliže plod neprojevuje ani jednu ze známek života a má porodní hmotnost 1 000 g a vyšší.

Tab. 4-11. Reprodukční míry podle věku ženy

Míra plodnosti podle věku je počet živě narozených dětí ženám v určité věkové skupině na 1 000 žen v dané věkové skupině.

Úhrnná plodnost (součet měř plodnosti podle věku) je průměrný počet živě narozených dětí, které by se narodily jedné ženě za předpokladu, že by míry plodnosti podle věku, zaznamenané ve sledovaném kalendářním roce, zůstaly během jejího reprodukčního věku (15–49 let) neměnné.

Hrubá míra reprodukce je průměrný počet živě narozených děvčat, které by se narodily jedné ženě za předpokladu, že by míry plodnosti podle věku, zaznamenané ve sledovaném kalendářním roce, zůstaly během jejího reprodukčního věku (15–49 let) neměnné.

Čistá míra reprodukce je průměrný počet živě narozených děvčat, které by se narodily jedné ženě a dožily se věku své matky v době porodu za předpokladu, že by míry plodnosti a úmrtnosti podle věku, zaznamenané ve sledovaném kalendářním roce, zůstaly během jejího reprodukčního věku (15–49 let) neměnné.

Míra potratovosti podle věku je počet potratů žen v určité věkové skupině na 1 000 žen v dané věkové skupině.

Úhrnná potratovost (součet měr potratovosti podle věku) je průměrný počet potratů, které by připadly na jednu ženu za předpokladu, že by míry potratovosti podle věku, zaznamenané ve sledovaném kalendářním roce, zůstaly během jejího reprodukčního věku (15–49 let) neměnné.

Míra ukončených těhotenství podle věku je počet ukončených těhotenství žen (součet živě i mrtvě narozených a všech potratů) v určité věkové skupině na 1 000 žen v dané věkové skupině.

Úhrnná míra ukončených těhotenství (součet měr ukončených těhotenství podle věku) je průměrný počet ukončených těhotenství, které by připadly na jednu ženu za předpokladu, že by míry ukončených těhotenství podle věku zaznamenané ve sledovaném kalendářním roce zůstaly během jejího reprodukčního věku (15–49 let) neměnné.

Tab. 4-13. Potraty

Tabulky za potraty jsou zpracovány ze souboru individuálních dat, který ČSÚ přebírá od ÚZIS ČR. **Potratem** se rozumí ukončení těhotenství ženy, při němž:

- a) plod neprojevuje ani jednu ze známek života a jeho porodní hmotnost je nižší než 1 000 g a pokud ji nelze zjistit, jestliže těhotenství je kratší než 28 týdnů;
- b) plod projevuje alespoň jednu ze známek života a má porodní hmotnost nižší než 500 g, ale nepřezije 24 hodin po porodu;
- c) z dělohy ženy bylo vyňato plodové vejce bez plodu, anebo těhotenská sliznice.

Potratem se rozumí též ukončení mimoděložního těhotenství anebo umělé přerušení těhotenství (UPT) provedené podle zvláštních předpisů. V roce 1987 byla mimoděložní těhotenství zahrnuta do ostatních potratů, v letech 1988–1991 do UPT, od roku 1992 do potratů celkem.

Tab. 4-15. Zemřelí podle příčin smrti

S účinností od 1. 1. 1994 byla v České republice zavedena Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů ve znění 10. decenální revize (dále jen „Klasifikace MKN-10“). Od 1. 1. 2009 je v platnosti 2. vydání MKN-10 obsahující aktualizace z let 2004–2008, vydávané Světovou zdravotnickou organizací. Garantem MKN-10 je ÚZIS ČR.

Tab. 4-17. Naděje dožití

Naděje dožití (e_x), též **střední délka života**, udává počet let, které má naději ještě prožít osoba právě x -letá při zachování řádu úmrtnosti sledovaného období. Jedná se o syntetický ukazatel, který odráží úmrtnostní poměry daného roku ve všech věkových skupinách.

Tab. 4-18. Vnitřní stěhování podle typu stěhování

Za **vnitřní stěhování** je považována změna obce trvalého pobytu (u cizinců i ostatních typů pobytu překračujících délku 90 dnů) uvnitř území České republiky.

Do roku 2004 bylo do případů stěhování z obce do obce zahrnuto i stěhování uvnitř Prahy (do roku 1991 stěhování mezi 10 městskými obvody a od roku 1992 stěhování mezi urbanistickými obvody), i když se jednalo o stěhování uvnitř obce. Od roku 2005 je z vnitřního stěhování vyloučeno stěhování v Praze.

Tab. 4-19. Zahraniční stěhování podle státního občanství

Zahraničním stěhováním se rozumí změna země trvalého pobytu (u cizinců i ostatních typů

pobytu překračujících délku 90 dnů).

Tab. 4-20. a 4-21. **Cizinci v České republice**

Za cizince se podle zákona považuje osoba, která nemá české státní občanství. Vstup, pobyt a vycestování z území České republiky je v kompetenci Policie ČR, Ministerstva vnitra ČR a Ministerstva zahraničních věcí ČR. Cizinec smí na území České republiky pobývat přechodně nebo trvale. V tabulkách jsou zahrnuty tyto kategorie cizinců:

- občané zemí EU, Norska, Švýcarska, Islandu, Lichtenštejnska a jejich rodinní příslušníci s povolením přechodného nebo trvalého pobytu;
- občané třetích zemí pobývající v České republice na základě víz nad 90 dní;
- občané třetích zemí s povolením k dlouhodobému nebo trvalému pobytu;
- cizinci s platným azylem;
- cizinci pobývající v České republice v rámci dočasné ochrany.

* * *

Podrobnější informace o počtu, složení a demografickém pohybu obyvatelstva lze získat v dalších publikacích vydávaných podle Edičního plánu ČSÚ na rok 2010, v tematické skupině 4 – OBYVATELSTVO, VOLBY, podskupině 40 – Demografie:

- 4007-10 „Vývoj obyvatelstva ČR v roce 2009“ – září 2010
- 4019-10 „Demografická ročenka ČR 2009“ – říjen 2010

Dále v tematické skupině 1 – SOUBORNÉ INFORMACE, podskupinách 11 – Analýzy, 13 – Informace o regionech, městech a obcích a 14 – Souborné publikace:

- 1118-10 „Život cizinců v ČR“ – prosinec 2010
- 1301-10 „Počet obyvatel v obcích k 1. 1. 2010“ – květen 2010
- 1302-10 „Malý lexikon obcí ČR 2010“ – prosinec 2010
- 1413-10 „Zaostřeno na ženy a muže“ – prosinec 2010
- 1414-10 „Cizinci v ČR 2010“ – prosinec 2010

Další údaje jsou zveřejňovány na internetových stránkách Českého statistického úřadu:

- http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_lide
- <http://www.czso.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/home>

nebo na internetových stránkách Ústavu zdravotnických informací a statistiky ČR:

- http://www.uzis.cz/news.php?mnu_id=1100